

بایسته‌های تبلیغ در مناطق مشترک

حجت‌الاسلام والمسلمین موسی‌الرضا تیموری*

اشاره

تبلیغ دین از مسائل بنیادین و اصلی ادیان و مذاهب و لازمه حیات اجتماعی بشر است؛ به‌گونه‌ای که می‌شود تبلیغ را شرط استمرار حیات اجتماعی انسان دانست. این امر مهم و وظیفه انبیا و رهبران دینی است. قرآن کریم رسالت پیامبران را تبلیغ و ابلاغ وحی می‌داند: «وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ»^۱ وظیفه فرستاده (خدا) جز ابلاغ آشکار نیست».

تبلیغ دین یعنی رساندن آموزه و پیام دین به مؤمنان و مخاطبان که اگر این پیام به آنان نرسد از حرکت به‌سوی کمال و اهداف خلقت بازمی‌مانند. به دلیل اهمیت و نقش مؤثر آن در زندگی فردی و اجتماعی، خداوند از مؤمنان می‌خواهد به آموزش و یادگیری آن اهمیت داده و آموخته‌های دینی خود را تبلیغ کنند: «وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَ لِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ»^۲ شایسته نیست مؤمنان، همگی برای جهاد کوچ کنند؛ پس چرا از هر فرقه، دسته‌ای کوچ نمی‌کنند تا در دین، آگاهی پیدا کنند و قوم خود را وقتی به‌سوی آنان بازگشتند، بیم دهند. باشد که آنان از کیفر الهی بترسند». آنچه در اثربخشی تبلیغ و چگونگی ابلاغ پیام دینی مؤثر بوده و لازم است به آن توجه شود علاوه بر دقت در محتوای پیام «روش و نحوه انتقال پیام به مخاطب»

* دانش‌آموخته سطح چهار حوزه علمیه.

۱. عنکبوت: ۱۸.

۲. توبه: ۱۲۲.

است که در جایگاه یک هنر و حرفه، نیازمند مهارت‌آموزی است. پیروان ادیان و مذاهب نیز برای ترویج باورها و اندیشه‌های خود از مهارت‌ها و روش‌های تبلیغ بهره می‌برند.

ضرورت بهره‌گیری از شیوه‌ها و روش‌های تبلیغ در مناطق مشترک، دوچندان است؛ زیرا در این مناطق، علاوه بر تسلط علمی بر محتوای تبلیغی، باید با مهارت خاص خود مخاطب را اقناع نمود و شبهات و خرافات را از ذهن او برطرف و آموزه صحیح دینی را در جان و فکرش نهادینه کرد. به‌اختصار برخی از مهارت‌ها و شیوه‌های تبلیغ در مناطق تلفیقی شیعه و سنی در متن پیش رو بیان می‌شود.

۱. اعتقاد به تقریب مذاهب اسلامی

از مباحث مهم در بحث تبلیغ در مناطق مشترک، باور و اعتقاد مبلغان به تقریب و انسجام امت اسلامی و دوری از طرح مباحث تفرقه‌انگیز است. تقریب و دعوت به اتحاد و انسجام اسلامی، از آموزه‌های دینی است که در آیات متعدد قرآن کریم بر آن تأکید شده است: «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا»^۱ همگی به حبل‌الله چنگ زنید و از تفرقه و نزاع دوری کنید». «اطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَ لَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَ تَذَهَبَ رِيحُكُمْ»^۲ فرمان خدا و پیامبرش را اطاعت نمایید و نزاع و کشمکش نکنید تا سست نشوید و قدرت و شوکت شما از میان نرود».

امام علی علیه السلام که خود از منادیان تقریب است و به جهت حفظ اتحاد انسجام امت اسلامی حتی از حکومت ظاهری خود نیز گذشت در نامه‌ای به ابوموسی اشعری می‌فرماید:

لَيْسَ رَجُلٌ فَاغْلَمَ أَخْرَصَ [النَّاسِ] عَلَى جَمَاعَةٍ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ وَ الْفِتْيَا مِنِّي أَبْتَغِي بِذَلِكَ حُسْنَ الثَّوَابِ وَ كَرَمَ الْمَأْبُوبِ^۳ هیچ‌کس نیست که نسبت به وحدت و اتحاد امت محمد صلی الله علیه و آله از من حریص‌تر و انسش به آن از من بیشتر باشد. من در این کار، پاداش نیک و سرانجام شایسته را از خدا می‌طلبم.

۱. آل‌عمران: ۱۰۳.

۲. انفال: ۴۶.

۳. محمد بن حسین شریف الرضی؛ نهج البلاغه؛ ص ۴۶۶.

آن حضرت در هنگامی که خلافت و حکومت ظاهری او غصب شد و سکوت اختیار نمود فرمود: «وَإِيْمُ اللّٰهِ لَوْ لَا مَخَافَةُ الْفُرْقَةِ بَيْنَ الْمُسْلِمِيْنَ وَ اَنْ يُّعُوْدَ الْكُفْرُ وَيُوْرَ الدِّيْنُ لَكُنَّا عَلٰى غَيْرِ مَا كُنَّا لَهُمْ عَلَيْهِ»^۱ به خدا سوگند! اگر بیم وقوع تفرقه میان مسلمین و بازگشت کفر و تباهی دین نبود رفتار ما با آنان طور دیگر بود.

آیات و روایات متعددی تقریب را از ضروریات دنیای اسلام می‌داند؛ بنابراین پیروان مذاهب اسلامی باید با اسوه‌گیری از قرآن کریم و سیره ائمه دین و عالمان مصلح و خیراندیش همانند آیت‌الله العظمی بروجردی، امام خمینی علیه السلام، آیت‌الله امام خامنه‌ای علیه السلام، سید جمال‌الدین اسدآبادی، شیخ شلتوت، محمد عبده و دیگران از این فرهنگ حراست و حفاظت کنند و مانع بروز اختلافات و انحرافات در امت اسلامی شوند و با مخالفین تقریب به مقابله برخیزند تا به انسجام امت اسلامی آسیبی وارد نشود. رهبر معظم انقلاب درباره اهمیت وحدت و تقریب فرمودند:

مذاهب اسلامی باید دست در دست هم، برادروار در جهت اهداف و آرمان‌های بلند اسلامی به کمک هم حرکت کنند... خط قرمز از نظر نظام اسلامی و از نظر ما، عبارت است از اهانت به مقدسات یکدیگر. آن کسانی که نادانسته، از روی غفلت، گاهی از روی تعصب‌های کور و بی‌جا، چه سنی و چه شیعه، به مقدسات یکدیگر توهین می‌کنند، نمی‌فهمند چه می‌کنند... سنی و شیعه هر کدام مراسم مذهبی خودشان را، آداب خودشان را، عادات خودشان را، وظایف دینی خودشان را انجام می‌دهند و باید بدهند؛ اما خط قرمز این است که نباید مطلقاً بین این‌ها به خاطر اهانت به مقدسات - چه آنچه از سوی بعضی از افراد شیعه از روی غفلت صادر می‌شود، چه آنچه از روی غفلت از بعضی از افراد سنی مثل سلفی‌ها و امثال این‌ها صادر می‌شود که یکدیگر را نفی می‌کنند - چیزی بیان شود.^۲

باید گفت که تقریب به معنای کتمان اعتقادات و نگفتن حقایق و واقعیت‌ها نیست؛ بلکه به معنای رعایت مصالح امت اسلامی و بیان به موقع و مناسب با حفظ حرمت‌ها و اعتقادات است؛ بنابراین عملکرد برخی از داعیان تقریب که سعی دارند اعتقادات

۱. محمدباقر بن محمدتقی مجلسی؛ بحار الانوار؛ ج ۲۹، ص ۶۳۴.

۲. بیانات در تاریخ ۱۳۸۸/۲/۲۹ در جمع مردم سقز؛ برگرفته از سایت:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=6952>

مسلم تشیع را به جهت تقریب، انکار کنند و در حاشیه قرار دهند خطایی بزرگ بوده و قابل دفاع نیست.

۲. تخصص در مبانی دینی

علم و دانش، لازمه هر فعالیت اجتماعی است. این مهم در تبلیغ، اهمیت بیشتری دارد؛ زیرا بدون علم و تسلط بر مبانی فرق و مذاهب اسلامی نمی‌توان تبلیغ مؤثری داشت. مقام معظم رهبری علیه السلام درباره تبلیغ تخصصی و لزوم تسلط مبلغان بر تخصص در امر تبلیغ می‌فرماید:

تبلیغ یک فن است و به تعلیم و فراگیری احتیاج دارد؛ لذا ضرورت دارد مبلغان به مبانی نظری و عملی پیروان مذاهب آگاهی و تخصص داشته باشند و افرادی برای تبلیغ در این مناطق حضور یابند که علاوه بر تخصص و تسلط بر مبانی دینی مذاهب اسلامی، مهارت و تجربه تبلیغ در این مناطق را نیز داشته باشند؛ در غیر این صورت، تبلیغ آنان موجب اختلاف و افزودن بر شبهات خواهد شد و نه تنها نتیجه مناسب و مؤثر ندارد بلکه در برخی موارد ممکن است اثر نامناسب نیز داشته باشد و تا مدت‌ها اثرات مضر و منفی در مناطق ایجاد کرده و سبب بدبینی مردم و اختلاف شده است.^۱

۳. بیان مشترکات دینی در جلسات عمومی

مسلمانان در بسیاری از امور اعتقادی و مناسک دینی و مذهبی، اشتراکات فراوانی دارند. عقیده به توحید و نبوت پیامبران به‌ویژه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله اعتقاد به وحیانیت قرآن و تلاش برای عمل به اوامر و ترک نواهی آن، اعتقاد به برزخ و معاد، انجام دادن مناسک عبادی از قبیل نماز، روزه، حج و زکات، محبت و مودت به اهل بیت علیهم السلام و تکریم آنان، بخشی از عقاید و مناسک دینی است که همه مسلمانان بر آن اتفاق و اجماع دارند.

مبلغان مناطق مشترک باید بکوشند مباحث مشترک و هم‌نظر را در اجتماعات عمومی شیعیان و اهل سنت مطرح کنند و از بیان مطالب اختلافی، که خدشه به

۱. بیانات در دیدار با روحانیون ۲۷/۱۰/۱۳۷۴؛ برگرفته از سایت:

عقاید آنان وارد می‌کند و باعث تقابل و جبهه‌گیری می‌شود، جلوگیری نمایند؛ زیرا بیان برخی از مباحث اختلافی در صورتی مفید و مؤثر است که زمینه طرح و اثرگذاری مثبت آن وجود داشته باشد؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود مباحث اختلافی و مناقشه‌انگیز مذاهب در صورتی بیان شود که مبلغان، آمادگی لازم و تسلط علمی را داشته باشند که در جلسات خصوصی یا نشست‌های صمیمی با علما و نخبگان آنها را مطرح کنند تا حقایق تبیین شود و با روشنگری، برخی از اختلافات از میان برود که در این صورت نه تنها مانع وحدت و انسجام نیست؛ بلکه کمک بزرگی به رفع برخی از اختلاف‌های امت اسلامی خواهد نمود.

به یاد دارم در یکی از مناسبت‌های تبلیغی، آیت‌الله رضازاده (از علمای حوزه علمیه مشهد مقدس) جهت تبلیغ به یکی از شهرهای استان سیستان و بلوچستان سفر کرد. ایشان در دیدار با مردم و سخنرانی‌های عمومی در جمع شیعه و اهل سنت به تبیین مباحث اعتقادی و فقهی مشترک می‌پرداخت؛ اما در جمع‌های خصوصی و دیدار با علمای اهل سنت، مباحث علمی مورد اختلاف را طرح و تبیین می‌کرد.

۴. تفکیک اهل سنت از وهابیت

بارها مشاهده شده است که عده‌ای از مردم و حتی برخی از مبلغان، به خطا و اشتباه، اهل سنت را همانند و هم‌ردیف وهابیت می‌دانند و سخنانی را بر زبان جاری می‌کنند که موجب اذیت و ناراحتی اهل سنت می‌شود؛ درحالی‌که وهابیت، فرقه‌ای انحرافی از اسلام است و بزرگان اهل سنت همانند علمای شیعه بر نفی و رد افکار و عقاید این فرقه کتاب‌های استدلالی متعددی نوشته‌اند.^۱

تفکیک نکردن اهل سنت از وهابیت سبب می‌شود که ناخواسته آنان به سمت وهابیت سوق داده شده و حتی تبدیل به دشمنان نظام و شیعه شوند. آثار منفی این نگاه سبب می‌شود، که حتی شیعیان بومی که عمری با صفا و صمیمیت با اهل سنت زندگی کردند، تغییر نگرش داده و سبک زندگی اجتماعی و تعاملات آنان با اهل سنت تغییر کند.

۱. برای شناخت تضاد بین اهل سنت و وهابیت، مطالعه کتاب‌هایی از قبیل وهابیت از دیدگاه اهل سنت نوشته علی اصغر رضوانی و ابن تیمیه از دیدگاه اندیشمندان حنفی نوشته محسن افضل آبادی توصیه می‌شود.

ناگفته نماند که تفکرات سلفی‌ها و وهابیت خطر جدی برای دنیای اسلام بوده و تا اکنون نیز خسارت‌های متعددی بر مسلمانان وارد کرده است. متأسفانه برخی از اهل سنت، اطلاع دقیقی از عقاید وهابیت ندارند و آنان را همانند دیگر فرق اسلامی می‌دانند؛ درحالی‌که وهابیت تنها با شیعیان مخالف نیست؛ بلکه دشمن مشترک مذاهب اسلامی است و مواضع تندی علیه اعتقادات مذاهب اسلامی دارد؛ بر همین اساس نیز علمای شیعه و اهل سنت علیه وهابیت به مقابله پرداخته و با تفکرات آنان مبارزه کردند.

مناسب است مبلغان مناطق مشترک، عموم مردم به‌ویژه نسل جوان شیعه و اهل سنت را نسبت به خطرات وهابیت آگاهی بخشند و از گرایش آنان به این گروه افراطی و انحرافی بر حذر دارند؛ همچنین جهت مقابله با تفکرات انحرافی وهابیت به‌جاست که از خود اهل سنت به‌ویژه عالمان آنان، که تألیفات و آثار مناسبی در رد وهابیت دارند و در سخنرانی‌ها نیز مواضع تندی علیه وهابیت بیان می‌کنند، یاری گرفت؛ برای نمونه کتاب *الصواعق الالهیه فی الرد علی الوهابیه* اثر شیخ سلیمان بن عبدالوهاب نجدی نخستین ردی است که از طرف علمای اهل سنت بر عقاید محمد بن عبدالوهاب نوشته شده است.

نویسنده در این کتاب، برادرش محمد بن عبدالوهاب را به جهالت و گمراهی متصف ساخته و می‌گوید:

امروز مردم گرفتار کسی شده‌اند که خود را در علوم قرآن و حدیث وارد می‌داند و از مخالفین خود هیچ‌هراسی ندارد. اگر به او پیشنهاد شود که افکارش را به اهل علم عرضه کند، هرگز گوش فرا نمی‌دهد و بر مردم لازم می‌داند که طبق عقاید او رفتار کنند. مخالفین خود را کافر می‌داند؛ در صورتی‌که به خدا سوگند! یک شرط بلکه یک دهم شرط اجتهاد هم در او تحقق نیافته است؛ ولی درعین حال سخنان او، مورد پسند بسیاری از مردم جاهل و نادان قرار گرفته است... خدایا! این مرد گمراه را هدایت کن و به راه راست برگردان.^۱

ابن حجر هیتمی شافعی (ت ۹۷۴ ق) نیز درباره ابن تیمیه (رهبر فکری فرقه انحرافی

۱. سلیمان بن عبدالوهاب؛ *الصواعق الالهیه فی الرد علی الوهابیه*؛ ص ۴.

وهابیت) می‌گوید: «إِبْنُ تَيْمِيَّةَ عَبْدُ خَدَلَةَ اللَّهُ وَأَصْلُهُ وَأَعْمَاءُ وَأَصَمَّهُ وَأَذَلَّهُ»^۱ ابن تیمیه کسی است که خدا او را گمراه، ذلیل و کر و کور کرده است». مولوی عبدالرحمان سربازی (از علمای اهل سنت سیستان و بلوچستان) کتابی را با عنوان عقاید اهل سنت و جماعت در رد وهابیت و بدعت تألیف کرده است. وی در این کتاب می‌نویسد: «ما وهابی نیستیم؛ بلکه سنی حنفی و در خط و مشی سیاسی علیه استکبار و استعمار و پیرو نحوه تفکر علمای دیوبند هستیم... ما به سنی حنفی بودن افتخار می‌کنیم»^۲.

۵. بهره‌مندی از تجربیات مبلغان موفق

تعامل با پیروان مذاهب و تبلیغ در مناطق مشترک، نوعی مهارت است که شیوه و روش خاصی را می‌طلبد؛ بنابراین در این باره می‌شود از تجارب مبلغان باسابقه بهره برد؛ زیرا به تعبیر امام علی علیه السلام: «وَمِنَ التَّوْفِيقِ حِفْظُ التَّجْرِبَةِ»^۳ تجربه‌اندوزی، نشان پیروزی است و قسمت مهمی از موفقیت‌های انسان در کارها، از تجربه‌های پیشین خود و دیگران به دست می‌آید».

همراهی برخی از نخبگان تبلیغی با مبلغان و رصد تعامل و چگونگی ارتباط و شیوه ارائه مطالب دینی آنان نیز مؤثر است.

نمونه‌های فراوانی از تجربیات مبلغان موفق وجود دارد که می‌شود از آن بهره برد؛ برای مثال در خاطرات یکی از مبلغان اعزامی به کشور قزاقستان چنین بیان شده است:

روزی به مجلس مهمانی دعوت شدم و با افراد به احوالپرسی پرداختم که متوجه شدم یکی از مهمانان رئیس دانشگاه است. از فرصت استفاده کرده، کنار ایشان نشستم و باب رفاقت و دوستی را باز کردم. با او انس گرفتم و از من جهت بازدید از دانشگاه دعوت کرد. از دانشگاه بازدید کردم که مورد استقبال هیئت‌علمی و کارکنان قرار گرفتم. برای تدریس در دانشگاه دعوت شدم. زمینه تبلیغ فراهم شد و در مدت حضور در آنجا، جلسات بسیار زیادی با دانشجویان و استادان دانشگاه

۱. ابن حجر هیتمی؛ الفتاوی الحدیثه؛ ص ۱۴۴.

۲. عبدالرحمان سربازی؛ عقاید اهل سنت و الجماعه در رد وهابیت و بدعت؛ ص ۱۱.

۳. محمد بن حسین شریف الرضی؛ نهج البلاغه؛ ص ۵۰۶.

برگزار شد. این زمینه تبلیغی با استفاده به‌موقع از فرصت فراهم شد.^۱

۶. برگزاری جلسات پاسخ به سؤالات و شبهات

زندگی در مناطق مشترک به‌طور طبیعی موجب ایجاد سؤالات و شبهاتی در اذهان می‌شود؛ زیرا شیعیان مستقر در آن منطقه، هر روز شاهد اعتقادات دینی و اعمال عبادی است که با آیین و مرام آنان فرق دارد. از طرفی نیز به‌صورت مستمر با همه‌ای از شبهات و سؤالات، علیه آیین و مذهب خود مواجه می‌شوند که نیاز به توضیح و رفع ابهام دارد؛ بر همین اساس لازم است مبلغین، قسمتی از مباحث خود را به پاسخگویی به سؤالات و شبهات اختصاص دهند تا آثار سوء شبهات در اذهان باقی نماند و مجهولات نیز مرتفع و پاسخ داده شود. پاسخگویی به سؤالات و شبهات در بین دانش‌آموزان و دانشجویان، معلمان و اساتید دانشگاه ضرورتی بیشتر داشته و اثرگذاری مناسبی نیز دارد.

۷. تقویت جریان استبصار و رسیدگی به وضعیت مستبصرین

گرایش به مکتب اهل‌بیت علیهم‌السلام در طول تاریخ وجود داشته است و هرچه آگاهی و سطح اطلاعات مردم بالاتر می‌رود در گرایش آنان به حقیقت نیز اثرگذار است. این امر ویژه داخل کشور ایران نیست؛ بلکه در کشورهای مختلف، این گرایش وجود دارد و هر روز بیشتر می‌شود؛ به‌گونه‌ای که گاهی برخی از تندروهای وهابیت و سلفی‌ها با ابراز نگرانی، در خطبه‌ها و سخنرانی‌ها به این امر هشدار دادند.

این گرایش در استان‌های تلفیقی و در گروه‌های مختلف جامعه نیز وجود دارد؛ چون رشد آگاهی مردم به مکتب اهل‌بیت علیهم‌السلام رشد کرده است. افرادی نیز با دل‌های پاک و نیت‌های خالص و با همه تهدیدهایی که علیه آنان وجود دارد به‌صورت رسمی در نگرش فکری و اعتقادی تغییر ایجاد می‌کنند؛ بنابراین باید مبلغان علاوه بر تقویت این جریان، به وضعیت مستبصرین و پیروان مکتب اهل‌بیت علیهم‌السلام از لحاظ عقیدتی و فقهی رسیدگی کرده و به شبهات و سؤالات آنان پاسخ بدهند؛ زیرا این افراد بعد از اعلام استبصار در معرض انواع تهمت‌ها و شبهات قرار می‌گیرند که لازم است تقویت شوند.

لازم به ذکر است در برخی از مناطق به علت عدم وجود روحانی در قبل از انقلاب،

۱. مجله مبلغان؛ خاطره‌های تبلیغی (۵)؛ خرداد ۱۳۸۲، شماره ۴۲.

برخی از شیعیان، عقاید و فرائض دینی خود را از برخی روحانیون محلی اهل سنت یاد گرفته و همانند آنان مناسک خود را انجام می‌دهند؛ درحالی‌که سابقه و اجداد آنان شیعه بودند.

۸. تعامل با نخبگان حوزوی و دانشگاهی

ارتباط با نخبگان شیعه و اهل سنت می‌تواند بسیاری از مشکلات مناطق را برطرف کند و با تعامل می‌شود برخی از چالش‌ها و معضلات اجتماعی را در جمع صمیمی برطرف کرد تا به جامعه سرایت نکند؛ همچنین می‌شود با همکاری نهادهای فرهنگی، دوره‌های آموزشی را برگزار کرد و از اساتید مناسب برای تبیین امور مذهبی، سیاسی و اجتماعی بهره برد. برای نمونه به منظور رسیدن به وحدت رویه در اعلام رؤیت هلال ماه شعبان، که گاهی موجب چالش در اعلام عید فطر می‌شود، می‌توان از اساتید شاخص در علم نجوم بهره برد تا کیفیت رؤیت هلال را تشریح نموده و توهم رؤیت هلال از رؤیت واقعی تبیین شود.

تعامل با حوزه‌های علمیه و مراکز علمی شیعه و اهل سنت، حضور در نمازهای جمعه و سخنرانی در بین مردم، حضور در منازل افراد شاخص و معتمدین و تهیه هدایا به‌ویژه اهدای کتاب‌های مناسب به آنان نیز تأثیرات خاصی خواهد داشت؛ چنانچه در سیره و شیوه کار علامه امینی، رضوان‌الله علیه نقل شده است که ایشان فهرستی از اسامی اندیشمندان شیعه و اهل سنت را تهیه کرده بود و کتاب‌های جدید خود را برای آنان می‌فرستاد.^۱

۹. ارائه گزارش فعالیت

ارائه گزارش فعالیت‌های تبلیغی و بیان ظرفیت‌ها و نقاط قوت و ضعف در مناطق قومی به مسئولان فرهنگی ضروری است؛ زیرا با اطلاع متولیان امر، تلاش می‌شود نقاط قوت در منطقه تقویت و نقاط ضعف از بین برود. مناسب است مبلغین، با رصد دقیق امور، گزارش‌های مناسب به‌ویژه در موضوعات فرهنگی ارائه داده و تا حصول نتیجه پی‌گیری نمایند.

تهیه اطلس فرهنگی جهت تجمیع نقاط قوت و ضعف تبلیغی و تکمیل آن از سوی

۱. سیدمهدی شجاعی؛ «چالش‌های حلقه توزیع جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی در گفت‌وگو با سیدمهدی شجاعی»؛ ماهنامه سوره، شماره ۱۰، مرداد و شهریور ۱۳۸۳.

مبلغان نیز ضرورت دارد؛ زیرا یکی از علل ضعف در تبلیغ آن است که بر اساس داده‌ها و نیازهای مناطق، برنامه‌ریزی نمی‌شود؛ بنابراین با تهیه اطلس فرهنگی و تکمیل آن با مشاهدات میدانی، می‌شود به تحلیل‌ها و برنامه‌های جامع‌تری دست‌یافت.

فهرست منابع

قرآن کریم.

۱. افضل آبادی، محسن؛ ابن تیمیه از دیدگاه اندیشمندان حنفی؛ [بی‌جا]: مؤسسه مذاهب اسلامی، [بی‌تا].
۲. خلیل احمد سهارنپوری؛ عقاید اهل سنت و الجماعة در رد وهابیت و بدعت، مترجم: عبدالرحمن سربازی؛ [بی‌جا]: مدرسه عربیه اسلامیة، اول ۱۳۷۱ ش.
۳. رضوانی، علی اصغر؛ وهابیت از دیدگاه اهل سنت؛ قم: انتشارات دلیل ما، ۱۳۸۹ ش.
۴. سلیمان بن عبدالوهاب؛ الصواعق الالهیه فی الرد علی الوهابیه؛ تهران: دارالهدایه ۱۴۲۰ ش.
۵. شریف الرضی، محمد بن حسین؛ نهج البلاغه؛ محقق / مصحح: صالح صبحی؛ چاپ اول، قم: هجرت، ۱۴۱۴ ق.
۶. مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی؛ بحار الانوار؛ محقق / مصحح: جمعی از محققان؛ چاپ دوم، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ ق.
۷. الهیتمی المکی، أحمد شهاب الدین بن حجر؛ الفتاوی الحدیثه؛ چاپ اول بیروت: دارالمعرفة، [بی‌تا].

مقاله، مجله و سایت

۱. سیدمهدی شجاعی؛ «چالش‌های حلقه توزیع جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی در گفت‌وگو با سیدمهدی شجاعی»؛ ماهنامه سوره، شماره ۱۰، مرداد و شهریور ۱۳۸۳.
۲. مجله مبلغان؛ خاطره‌های تبلیغی (۵)؛ خرداد ۱۳۸۲، شماره ۴۲.
۳. سایت مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.